

FÓRUM O KRAJINĚ

FORUM LANDSCAPE

pod záštitou ministra kultury ČR MUDr. Jiřího Bessera.

ve spolupráci s Mendelovou univerzitou v Brně, SKA IFLA CZ při SZKT, STUŽ a MAS STRÁŽNICKO

Zpráva ze 4. FÓRA O KRAJINĚ konaného dne 20. 01. 2011 na půdě Ministerstva kultury ČR

Čtvrté Fórum o krajině (4FOK), a zároveň první v roce 2011, proběhlo v prostorách konírny Nostického paláce, sídla Ministerstva kultury ČR (MK ČR) podpořené vysokou účastí diskutujících z řad zástupců státní správy, odborníků i běžných občanů.

Tématem lednového Fóra bylo jednak vyhodnocení poselství konferencí o Evropské úmluvě o krajině (EÚoK), které byly uspořádány v říjnu roku 2010 ve Florencii u příležitosti oslav výročí deseti let existence EÚoK a jednak otázky nesouladu zájmů při ochraně a péči o kulturní a přírodní hodnoty krajiny České republiky. Zároveň také podtitulkem, v jehož duchu se 4FOK neslo, byla otázka: „Jak naplníme smysl Programového prohlášení vlády, pokud nezměníme svůj přístup a postoj ke krajině a zároveň k sobě navzájem?“

4FOK oficiálně otevřela paní PhDr. Anna Matoušková, náměstkyně ministra kultury, která ve své zahajovací řeči mimo jiné promluvila o závazku MK ČR k intenzifikaci spolupráce s nestátním neziskovým sektorem, k jehož naplňování přispívá právě i 4FOK. Dále MK ČR bude usilovat, aby v celém procesu implementace EÚoK byl aspekt kulturní složky krajiny náležitě uplatňován v konkrétních opatřeních a o pokračování identifikace a poznávání kulturní dimenze krajiny v souladu s platnou legislativou.

Blok prezentací

Po oficiálním zahájení následoval blok prezentací, věnovaný ústředním tématům 4FOK. Ing. akad. arch. Martin Stránský přednesl stručné shrnutí historie CENELC.cz, jejíž významná část se odehrála právě v uplynulém roce 2011, dále myšlenky a již zmíněné poselství konferencí ve Florencii z října 2011, a v neposlední řadě vyzval ke spolupráci na úrovni státní, regionální a zcela jistě na úrovni meziresortní. Prezentace je dostupná na internetových stránkách CENELC.cz (http://cenelc.cz/components/pages/novinky/bin/fok_04/fok04_presentace.pps).

V dalším příspěvku shrnula Doc. Ing. Alena Salašová (ZF MZLU) průběh předchozího, třetího Fóra o krajině, které proběhlo v říjnu 2010 v Lednici a připomněla palčivé problémy Lednicko-Valtického areálu. Alena Salašová představila účastníkům dva výstupní dokumenty tohoto Fóra, a to Rezoluci 3. Fóra o krajině a tzv. Lednickou výzvu. *Oba tyto dokumenty jsou k dispozici ke stažení na stránkách CENELC.cz.*

Následovala prezentace ing. arch. Věry Kučové (NPÚ), která hovořila jednak o souladech, a jednak zmínila případy, kdy došlo k nesouladu prosazování zájmů památkové péče a ochrany přírody. *Text prezentace je v přípravě a po schválení bude uveřejněn na stránkách CENELC.cz.*

Jako čtvrtý v pořadí přednesl ing. arch. Martin Říha řeč na téma „Předpokladem respektu veřejné správy u veřejnosti a investorů je konzistentnost rozhodování“, a to z pohledu člověka, který se celý život pohybuje na pomezí územního plánování a ochrany životního prostředí. Celý text je k dispozici na stránkách CENELC.cz (http://cenelc.cz/components/pages/novinky/bin/fok_04/m_riha_pres.pdf).

Diskusní blok

V úvodu diskusní části 4FOK byl dán prostor pohledu ze strany ochrany přírody, který zastupovala ing. Eva Tylová. Ve svém krátkém příspěvku představila případ Břevnovské aleje, zmíněný v prezentaci Věry Kučové jako jeden z příkladů nesouladu, právě z pohledu druhé strany, ochrany přírody. Eva Tylová dále připomněla další rozměr, a tím je pohled občana, který město, krajinu užívá. Tento pohled byl také později mnohokrát z různých úhlů pohledu zmíněn v diskusi, která bezprostředně následovala a kterou moderovala Magdaléna Myšková-Kaščáková.

Potřeba změny

Společným jmenovatelem celé diskuse bylo vyjádření potřeby změny v přístupu. Otázkou pro přímou diskusi i pro zamyšlení budoucí bylo hledání dalšího kroku k dosažení této změny, cesty ke spolupráci, protože krajina reflektuje určitým způsobem přístup a chování současné společnosti.

Mimo hlavní diskutované problémy byla v průběhu diskuse zmíněna některá další problémová místa. Jedním z nich je absence celistvého vnímání ochrany, rozlišujeme ochranu přírody, krajiny, životního prostředí, ale nevnímáme ji souhrnně. Dále to byla problematika vnímání městské krajiny odděleně od krajiny tak, jak je definována v paragrafu §12 Zákona 114/1992 Sb. O ochraně přírody a krajiny.

Spolupráce, transdisciplinarita

Na otázku hledání dalších kroků přímo navazuje potřeba navazování spolupráce na různých úrovních. Ve svém úvodním slovu Martin Říha zmínil, že nejlepšími výsledky dosahovalo MŽP tehdy, když konstruktivně spolupracovalo s jinými resorty. Klasickým příkladem je Program obnovy venkova, který se vládě předkládal na začátku 90. let jako společný materiál MK, MŽP, MMR a MZe. Právě tento postup, tzv. „*collaborative planning*“ – společné plánování by měl být u zrodu jiných koncepcí. Na Mendelově univerzitě probíhá již druhý mezinárodní projekt zaměřený na rozdíly metody a techniky právě společného plánování. Tyto metody jsou poměrně nové pro všechny Evropské země s výjimkou Nizozemí. Principem je soustředit hlavní aktéry v území na jednu platformu vzájemné komunikace.

Příkladem z evropské úrovně je Řídící výbor pro kulturní dědictví a krajinu Rady Evropy, který v této podobě existuje od roku 2008. Do výboru jsou nominováni zástupci obou resortů (ochrana přírody, kultura).

Digitalizace dat, provázanost, přístupnost

Široký záběr tématu spolupráce souvisí také s digitalizací dat a informací, jejich vzájemná propojenost mezi jednotlivými subjekty a přístupnost, případná nepropojenost a nepřístupnost.

NPÚ přistoupil k digitalizaci svých dat, uskutečnila se dohoda s AOPK o vzájemné výměně těchto dat. Idea je založena na provázání vrstev a názorném zobrazení, kde kterou plochu kulturní památky překrývá například přírodní rezervace. Pro nejbližší období je právě toto propojení největším úkolem pro všechny resorty, nejen ochranu přírody a památkovou péči. Aby se veškeré vrstvy položily přes sebe a selským rozumem byly stanoveny priority, například kudy má vést dálnice, kde jsou krajinné památkové zóny a podobně, dříve, než se pod tlakem termínu dotací z Evropské unie začnou vytvářet nákladné projekty. Ústav pro hospodářskou úpravu lesů má také zpřístupněný mapový server.

Jako problém je obecně vnímána volná dostupnost státních dat. Jednou z příčin může být přístup: „Co je zdarma, toho si lidé neváží.“ Dále to může být situace, že ačkoliv byla GISová data vytvořena za státní peníze, z peněz daňových poplatníků, lidé, kteří data vlastní, zaměňují tento způsob obživy za byznys.

Významným krokem ke vzájemnému propojování a zpřístupnění datových podkladů a informací byl vznik Geoportálu veřejné správy, spravovaném agenturou Cenia, která byla vytvořena za účelem shromažďování dat od státních institucí a poskytování těchto dat veřejnosti nebo odborné veřejnosti. Daří se rozšiřovat počet dostupných vrstev.

V krajině žijí lidé.

Jedním z nejdůležitějších okruhů témat, které provázelo 4FOK jako červená nit, byl vztah lidí a krajiny, respektive potřeba popsání tohoto vztahu, otázka zapojení obyvatel krajiny do procesu plánování a vzdělávání. Pokud neproběhne analýza tohoto vztahu, nebude možné jej pochopit a změnit přístup. Je důležité vnímat lidi, kteří

v krajině žijí a kteří by měli rozhodovat. Roman Bukáček poukázal na konkrétním případě výzkumu biodiverzity v území, že lidem nezáleží na tom, kolik je v území druhů živočichů a podobně. Záleží jim ale na tom, jakým způsobem byl dotacemi zrušen zemědělský systém v krajině a že potraviny, které jíme, jsou dováženy až z druhé strany Evropy.

Je potřeba inovovat procesy rozhodovací a mechanismy zapojování veřejnosti. Je též správné, aby v centru zájmu byli i lidé z postižených krajin, jako Mostecko, Sokolovsko, nejen v místech, kde ochrana přírody nebo památková péče mají své chráněné zájmy. Zájem veřejnosti o krajinu musí být podporován celospolečensky. Zajímavým poznatkem je zjištění, že lidé jsou hrdí na krajinu, kde žijí teprve tehdy, až jim její kvalitu popíše někdo jiný zvenčí.

“Současný stav krajiny tak, jak vypadá, je odrazem naší duše. Zkusme vrátit krajině duchovní rozměr.” Pavel Trpák

Hodnocení krajinného rázu úzce souvisí s EÚoK, jediné, co mu v tomto ohledu chybí, je právě občanský rozměr.

“Jakoby ten politik v momentě, kdy představuje nějakou politickou stranu přestal být člověkem. Obávám se, aby lidé, kteří prezentují nás všechny jako občany tohoto státu, ještě byli schopni být lidmi. Byli schopni cítit, vnímat a přemýšlet jako lidé.” Magdaléna Myšková Kaščáková

Selský rozum, zodpovědnost za krajinu

S lidským rozměrem krajiny úzce souvisí používání selského rozumu při plánování, ochraně a správě krajiny, které bylo několikrát diskutováno jak v předchozích Fórech o krajině v uplynulém roce, tak i nyní. Již ve svém úvodním projevu se Martin Říha přimlouval za zachování zdravého selského rozumu při aplikaci speciálních předpisů. V diskusi byl zmíněn historický způsob péče o krajinu, založený právě na této ukázkové ideji. Neexistovalo žádné MK ani MŽP, představený kláštera učinil vlastní rozhodnutí a nesl za něj odpovědnost. Aleje byly vykáceny a znovu zasazeny. Dnes to naopak funguje tím způsobem, že je nařizováno lidem, jak mají žít, jakým způsobem mají využívat krajinu, zdroje, jakým způsobem se chovat, jak budeme plánovat a podobně.

Příklady dobré praxe

V průběhu celé debaty zmínili diskutující několik příkladů dobré praxe, ať už se zahraniční, nebo z domácí zkušenosti:

- Projekt Oskeruše – strom pro Evropu, který má ambici být podnětem pro komunikaci mezi samosprávami, univerzitami i neziskovými organizacemi.
- Holandský přístup k plánování, kde při vytváření strategického plánu pro inspekci se v každém regionu svolají lidé, kteří mohou přispět návrhem, nápadem a všechny jejich podněty byly do plánu zapracovány.
- Krajinné plány v Mikulově, kde se podařilo navrhnout variantní řešení problematice rychlostní silnice R52. Předpoklad byl, že komunikace bude, úkolem bylo tento koncept do krajiny zakomponovat.
- Pracovní workshopy Rady Evropy na aktuální témata.
- Vzdělávací osvětové programy SZKT spouštěné v roce 2011, regionálního i celoplošného zaměření, na oblastí, obce, města bez ohledu na velikost.
- Příklad mechanismu zapojení veřejnosti z Valencie, kde studenti udělali množství fotografií v krajině, typických i netypických, přimíchali fotografie z jiných oblastí. S tímto souborem fotografií se poté ptali lidí, aby ukázali, co je pro jejich krajinu typické, co se jim nelíbí, jak by chtěli, aby krajina vypadala za 15 let. Úžasné bylo, že se názory lidí shodovaly. Výsledná zpráva výzkumu se řídila výsledky této akce.
- Hodnocení kulturních a přírodních hodnot na Bruntálsku: příklad dobré spolupráce se starosty a občany území, kteří doplnili materiál vlastními názory a pohledy na věc a kteří byli překvapeni, že něco co považují za běžné, má hodnotu.
- Švédský model projektování sídlišť – příklad spolupráce odborné profese, orgánu státní správy a občanů, kde se neprojektují ulice pro pěší, ale čeká se, kudy lidé budou chodit, dle tohoto vzorce se později cesty pro pěší vytvoří.

Náměty, řešení

- V územním plánování stanovit v určitých oblastech priority zájmů památkové péče, ochrany lidmi vytvořených fondů a statků a v dalších oblastech priority zájmů ochrany přírody a krajiny.
- Zahrnout do územního plánování krajinnou koncepci, aby krajina nebyla vnímána jen jako souhrn přání vlastníků pozemků.
- Vzdělávání profesionálů – spolupráce univerzit, zaměřených na životní prostředí, územní plánování a urbanismus na společných programech a vyvíjení společných aktivit.
- Spolupráce univerzit – podíl studentů na aktivitách a ve výzkumu.
- Vytvoření pracovní skupiny na úrovni doprava a ochrana přírody, doprava a krajina, zabezpečit systémové opatření pro údržbu krajiny, která je v péči správy komunikací.
- Na některém z dalších Fór si vzájemně vyměnit role a zastupovat opačné zájmy, dle uvedeného příkladu, kdy členové Hnutí DUHA museli obhajovat JETE a pracovníci ČEZu museli oponovat.
- Spolupráce zástupců nevládního sektoru na tvorbě Národního strategického rámce po příští programovací období.

Dotační programy

Otázka na možnosti a existence dotačních titulů a programů byla podnětem pro další z menších témat. Marek Štěpán vyjádřil názor, že v této oblasti existuje určitý posun v poplávce samospráv menších obcí, zejména co se týká zájmu o komplexní krajinářské řešení. Nicméně zde existuje problém absence dotačních programů pro právě tyto komplexní projekty. Přínosem by tedy bylo vložit do operačních programů příštího programovacího období oblast podpory pro tento typ projektování.

Kritizována byla dotační politika státu, která v současnosti podporuje vznik nových fotovoltaických elektráren, větrných elektráren, výrobu řepkového oleje apod. V této rovině by měla státní památková péče a ochrana přírody působit na ovlivnění dotací a rozhodování státu, jakým způsobem podpoří rozhodnutí hospodáře a člověka v krajině.

Management

V rámci diskuse se v neposlední řadě objevil také námět na potřebu centrálního managementu. Marek Štěpán zhodnotil práci a snahy účastníků fór z hlediska výsledků, které jsou slabé a daleko za společným virtuálním cílem. Je vynaloženo veliké množství energie, nicméně v kontrastu s tím jako celek nefungujeme synergicky. Martin Stránský se k této otázce také vyjádřil názorem, že ačkoliv je myšlenka setkání na úrovni Fóra o krajině přínosná, nicméně výsledky se neposouvají dál. Cílem je vytvořit životaschopný dokument, který bude pozitivní a konsensuální s co největším množstvím subjektů a který bude mít argumentační sílu pro spolupráci s exekutivou. Dalším námětem je také využití různých informačních toků a jejich usměrňování.

V závěru fóra byli účastníci pozváni na připravované 5. Fórum o krajině, které se uskuteční 27. 5. 2011 v rámci festivalu umění ve veřejném prostoru Street for Art v Praze na Jižním Městě a také na diskusní seminář STUŽ, který proběhne 5. 4. 2011 od 16.00 na Novotného lávce v Domě techniků.

Zpráva ze 4. FÓRA O KRAJINĚ konaného dne 20. 1. 2011 na půdě Ministerstva kultury ČR, byla zpracována týmem CENELC. CZ na základě zvukového záznamu a podrobného zápisu.

Nedílnou součástí Zprávy je Prezenční listina účastníků 4. FÓRA O KRAJINĚ.

Seznam použitých zkratk

4FOK	4. Fórum o krajině
AOPK	Agentura ochrany přírody a krajiny
ČR	Česká republika
EÚoK	Evropská úmluva o krajině
MK	Ministerstvo kultury
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
MZe	Ministerstvo zemědělství
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
MZLU	Mendelova zemědělská a lesnická univerzita
STUŽ	Společnost pro trvale udržitelný život
SZKT	Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu